

Dam tot Damloop 2013: meer maatschappelijke dan economische waarde

Michiel de Nooij, Peter Horsselenberg

(Sport)evenementen worden meestal met een economische impact analyse (EIA) geëvalueerd. Op andere beleidsterreinen zijn maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's) veel gebruikelijker. Voor de Dam tot Damloop zijn beide analyses gemaakt. Hiervoor zijn drie verschillende enquêtes gehouden onder deelnemers, bezoekers en inwoners van Amsterdam. Om de vergelijking tussen de EIA en MKBA mogelijk te maken zijn ook diverse niet-markteffecten gewaardeerd die binnen de sportcontext normaal niet gewaardeerd worden. De vergelijking tussen de EIA en de MKBA laat grote verschillen in uitkomsten zien en toont aan dat een sportevenement beter voor het plezier dan voor extra bestedingen kan worden georganiseerd.

1 Inleiding

Met 36.757 lopers op de hoofdafstand en 115.000 toeschouwers is de Dam tot Damloop van Amsterdam naar Zaandam een groot sportevenement en het grootste hardloopevenement van Nederland. Rondom de 29ste Dam tot Damloop op 22 september 2013 is een groot onderzoeksproject uitgevoerd met aparte enquêtes onder de deelnemers, bezoekers en bewoners van Amsterdam. Bij de evaluatie van veel sportevenementen wordt een economische impact analyse (EIA) opgesteld. Deze is ook in dit onderzoek gebruikt, vooral om het verschil met de gemaakte maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) te laten zien. Dit onderzoek is de eerste MKBA voor een klein sportevenement in Nederland en de enige MKBA van een sportevenement die achteraf is uitgevoerd (de MKBA's van het WK voetbal en Olympische Spelen waren voorafgaand aan het evenement, De Nooij et al. 2010; De Nooij 2012). In de enquêtes die voor dit onderzoek zijn gehouden, zijn onder andere betalingsbereidheidsvragen aan bezoekers en bewoners gesteld en is gevraagd naar de gezondheidseffecten voor de deelnemers. Beide methodieken zijn ook nieuw voor sportevenementen.

De evaluatievorm bij sportevenementen. De vergelijking tussen MKBA en EIA voor sportevenementen is van belang, omdat als er bij sportevenementen economische effecten geëvalueerd worden, er een EIA gemaakt wordt. Hiervoor

wordt dan de richtlijn van de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen¹ gebruikt (WESP 2010a). De richtlijnen van WESP worden ook door het ministerie van VWS als voorwaarde gesteld voor subsidie aan grote sportevenementen (ministerie van VWS 2013, p. 10). Het doel van dit artikel is bij te dragen aan een verdere ontwikkeling van het evaluatie-instrumentarium op sportevenementengebied.

De economische impact analyse (WESP 2010a) geeft weer hoeveel extra (additionele) bestedingen van bezoekers, deelnemers en de organisatie er zijn in de gemeente/regio/provincie waar het evenement plaatsvindt, die daar zonder het evenement niet waren geweest. Hoe meer bestedingen, hoe beter het evenement scoort in een EIA. Het effect van de extra bestedingen op de extra economische activiteit verloopt middels een multiplier. Deze wordt meestal niet gespecificeerd en is dan impliciet 1 (De Nooij 2014a). Effecten die niet op een markt worden verhandeld, zoals plezier, city marketing effecten en trots, worden niet meegenomen in een EIA. Voor de meting van tevredenheid en promotionele waarde zijn aparte WESP-richtlijnen. Deze richtlijnen worden minder toegepast, en geven geen complete welvaartsevaluatie.

Bij andere overheidsprojecten worden geen EIA's maar MKBA's gemaakt. Een MKBA telt voor een evenement alle kosten en baten voor alle inwoners van een stad, regio of land op. Ook niet-marktgoederen worden, voor zover mogelijk, in geld uitgedrukt en meegenomen in de analyse. Doordat alle effecten meegenomen worden, laat een MKBA zien of een sportevenement welvaartsverhogend is. Zie voor de algemene MKBA richtlijn in Nederland Romijn en Renes (2013). Voor een uitgebreidere bespreking en vergelijking van EIA en MKBA in de sportevenementencontext zie De Nooij (2014a).

Taks et al. (2011) heeft de enige andere vergelijking gemaakt tussen een EIA en een MKBA voor een sportevenement, en gaat over een Canadese evenement. De EIA toont ruim CAD\$ 11 miljoen extra bestedingen, die door een multiplier van 0,51 leiden tot een extra BBP effect van CAD\$ 5,6 miljoen. De MKBA geeft een negatief saldo van CAD\$ 2,4 miljoen. Als deze MKBA volgens de Nederlandse standaard gemaakt wordt en de meeste investeringskosten en de toekomstige baten wel worden meegenomen (De Nooij 2014b) resulteert een negatiever saldo van -CAD\$ 7,2 miljoen.

Onderzoeksopzet. De MKBA is volgens de gebruikelijke lijnen opgezet (zie Romijn en Rennes 2013). Het projectalternatief waarin de Dam tot Damloop wordt georganiseerd, wordt vergeleken met het nulalternatief waarin deze niet wordt georganiseerd. Daarna zijn de belangrijkste effecten geïnventariseerd en beschreven (de verschillen tussen de twee alternatieven). Vervolgens is gekeken hoe deze effecten gewaardeerd kunnen worden.

---

¹ In de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP) werken vertegenwoordigers van hogescholen en andere kennisinstellingen samen op het gebied van evenementen evaluatie. Hun doel is standaardrichtlijnen te ontwerpen om de sociale, economische en promotionele impact van (sport)evenementen te meten. Zie www.evenementenevaluatie.nl.

Van kleine sportevenementen zijn er geen Nederlandse MKBA's. Van de grote sportevenementen (WK voetbal en Olympische Spelen) zijn wel MKBA's gemaakt, maar hierin missen belangrijke effecten (zoals beleving en gezondheidsbatens). Internationaal gezien is er maar één MKBA voor sportevenementen gepubliceerd in de wetenschappelijke literatuur (Taks et al., 2011). Daarom kon er voor Dam tot Damloop MKBA geen gebruik gemaakt worden van reeds bestaande kengetallen en waarderingsschattingen uit de literatuur, en zijn veel nieuwe primaire data verzameld. Hiertoe zijn drie afzonderlijke vragenlijsten opgesteld. Deze vragenlijsten overlappen waar mogelijk, en zijn gebaseerd op bestaande richtlijnen en voorbeelden (zoals de WESP richtlijnen, maar ook de milieu-economische literatuur over het waarderen van niet-marktgoederen).

Tijdens de Dam tot Damloop hebben 40 studenten bij bezoekers 768 face-to-facevragenlijsten afgenomen, met onder andere stellingen over het evenement, uitgaven, betalingsbereidheid (Willingness to Pay) en reistijd. In de vragenlijst stond ook een vraag over de betalingsbereidheid, deze is onder de bezoekers in vier varianten gevraagd. Aansluitend op het evenement is aan een panel met bewoners van Amsterdam van de gemeente Amsterdam een vragenlijst voorgelegd (n=431) met onder andere stellingen over het evenement, wel/niet bezocht, betalingsbereidheid en overlast. Hierin was ook een betalingsbereidheidsvraag opgenomen, hiervan is maar één variant gevraagd. Tegelijkertijd zijn via internet 2963 hardlopers geënquêteerd (een response van 33% op 9058 uitgenodigde lopers) met vragen over de uitgaven, betalingsbereidheid, trainingsvoorbereiding en gezondheid. Alle informatie in deze MKBA over bezoekers, lopers, en deelnemers komt uit de enquêtes die onder deze groepen zijn gehouden.

Na het kwantificeren en waarderen van de effecten is de totaaloptelling gemaakt. Afgezien van de waarde van de gezondheidswinst is verdisconteren niet relevant.

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen besproken voor achtereenvolgens bezoekers, bewoners van Amsterdam, ondernemers, organisatie, de betrokken gemeenten en de lopers. Paragraaf 3 bespreekt de samenvattende tabel en conclusies. Voor meer details zie De Nooij en Horsseleben (2014).

2 Belangrijkste effecten, per actor

Bezoekers. Het aantal bezoekers meten langs een hardloopparcours, waar het een komen en gaan is van mensen en waar veel verschillende toegangs- en exitwegen zijn, is erg lastig. Daarom is het aantal bezoekers op twee manieren geschat (dit wordt ook door de WESP-richtlijn bezoekersaantallen aangeraden, Wesp 2010b). Methode 1 combineert het percentage van de Amsterdammers dat de Dam tot Damloop heeft bezocht met het percentage Amsterdammers onder het publiek (52 procent) en geeft als resultaat 148.412 toeschouwers. Methode 2 start vanuit de enquête onder de deelnemers. Ruim 57 procent van de lopers had bekenden langs

het parcours staan om hun aan te moedigen. Gemiddeld hadden deze lopers 5,9 bekenden langs het parcours staan. Omdat er 36.757 lopers waren zou daar uit kunnen volgen dat er 124.973 bezoekers langs de kant stonden. Echter, er waren ook toeschouwers die niemand aanmoedigden en toeschouwers die meerdere lopers aanmoedigden. Uit de enquête onder de bezoekers langs het parcours bleek dat toeschouwers die komen om iemand aan te moedigen gemiddeld komen voor 2,3 lopers.² Daarvoor gecorrigeerd zouden er 54.336 bezoekers zijn (124.973/2,3). Maar niet alle toeschouwers komen om een specifiek iemand aan te moedigen. 65 procent van de bezoekers geeft aan te komen om een of meer bekenden aan te moedigen. Gecorrigeerd daarvoor komt schatting 2 op 83.982 bezoekers.

In deze MKBA is steeds het afgeronde gemiddelde van 115.000 bezoekers gebruikt. Dit gemiddelde ligt lager dan de 250.000 bezoekers die de organisatie zelf schat.

Gemiddeld geven bezoekers € 23,32 per persoon uit. Bezoekers van buiten Amsterdam/ Zaanstad geven gemiddeld ruim tweemaal zoveel (€ 34,29) uit als de bezoekers uit deze steden (€ 14,59). De belangrijkste uitgaven zijn eten en drinken, winkelen en kosten van openbaar vervoer. Uitgaven tellen alleen mee voor Amsterdam en Zaanstad als ze extra (additioneel) zijn. Uitgaven van de inwoners in de eigen stad of regio zijn alleen additioneel als de bewoner naar een locatie buiten stad of regio was gegaan als het loopevenement niet in Amsterdam had plaatsgevonden. En uitgaven van bezoekers van buiten zijn alleen additioneel als ze zonder het evenement niet in de stad of regio waren geweest (gebaseerd op methode C in Oldenboom et al. 2013). Zoals de uitkomst laat zien, maakt de omvang van de regio die geanalyseerd wordt veel uit, terwijl de regionale afbakening bij evaluaties van sportevenementen vaak weinig aandacht krijgt. Op basis van de enquête onder de bezoekers blijkt dat bezoekers in totaal € 2,6 miljoen uitgaven. Ruim € 1,5 miljoen hiervan is additioneel voor Amsterdam en Zaanstad. Van de bezoekers van buiten telt 69 procent mee als additioneel en van de bezoekende bewoners 26 procent. Van 43 procent van alle bezoekers worden de uitgaven meegeteld. Omdat niet alle bezoekers iets besteden, telt bij het berekenen van de additionele uitgaven van de Dam tot Damloop slechts 34 procent van alle bezoekers mee. Dit is ook het percentage van de bezoekers dat meetelt in de EIA van de Dam tot Damloop.

Veel bezoekers geven niks uit, terwijl men het evenement wel waardeert. 57 procent van de bezoekers is van plan volgend jaar weer te komen en driekwart vindt een bezoek aan de Dam tot Damloop aan te raden aan vrienden, kennissen en of familie. Het plezier dat publiek beleeft aan het evenement, blijkt ook uit het gedrag. De gemiddelde verblijfstijd langs het parcours is een uur en driekwartier (105 minuten). De gemiddelde reistijd (enkele reis) is een half uur. Daarom is in de enquête ook een waarderingsvraag gesteld. Eerst is gevraagd of bezoekers willen bijdragen aan het evenement. Zo ja, is gevraagd naar het bedrag dat bezoekers

---

² Extreme waarnemingen die aangeven voor meer dan 25 lopers te komen, zijn op 25 gemaximeerd.

willen betalen. Dergelijke betalingsbereidheidsvragen (willingness to pay) meten de waarde van een goed waarvoor geen markt is.

Van de betalingsbereidheidsvraag zijn vier verschillende versies verspreid (onder andere gebaseerd op Bulte en de Zeeuw 2002). Versie A vroeg naar de betalingsbereidheid voor een toegangsprijs met een aantal antwoordmogelijkheden (€ 2,50 / € 5 / € 10 / € 15 / € 20 / € 25 / € 30 / € 50 / meer dan € 50). Versie B vroeg naar een bijdrage (met dezelfde antwoord mogelijkheden). Versie C vroeg naar een bijdrage middels een open vraag. Versie D vroeg naar een bijdrage met dezelfde antwoordmogelijkheden en vroeg de respondenten zich in te beelden daadwerkelijk te moeten betalen (cheap talk).

De open vraag (C) geeft de hoogste waarde (zie tabel 1). Cheap talk (D) reduceert de uitkomst zoals verwacht en de toegangsprijs (A) geeft de laagste waarde. Gemiddeld is de betalingsbereidheid van de bezoekers die bij willen dragen € 7,67. Voor alle bezoekers is de gemiddelde betalingsbereidheid € 3,17. Met 115.000 bezoekers is de totale betalingsbereidheid € 364.368.

Dit is mogelijk toch een onderschatting. Veel bezoekers blijven lang, maar hebben geen positieve betalingsbereidheid. Verder is de gevonden betalingsbereidheid relatief laag ten opzichte van de waarde van de tijd (gewaardeerd tegen het netto uurloon is deze gemiddeld €21,86).³ Ook is er voor bezoekers die betalingsbereid zijn geen sterk verband van tussen verblijfsduur en bedrag dat zij bereid zijn te betalen.

Tabel 1 Gemiddelde betalingsbereidheid bezoekers

	Versie A Toegangsprijs	Versie B Bijdrage	Versie C Bijdrage open vraag	Versie D Bijdrage cheap talk	Totaal
Aantal	192	187	199	185	763
Percentage dat bereid is te betalen	40,1	47,6	37,2	40,5	41,3
Percentage dat weet hoeveel (€)	42,2	43,9	34,7	41,6	40,5
Gemiddelde betalingsbereidheid	5,93	8,63	9,38	7,56	7,67
Vershil gemiddelde t.o.v. vraag B	-31%	0%	9%	-12%	

Bewoners van Amsterdam. De steun en waardering voor de Dam tot Damloop onder Amsterdammers is groot: ruim 60 procent van de respondenten geeft aan dat

³ Becker (1965) liet zien dat mensen hun arbeidsinspanning optimaliseerden: dat wil zeggen precies zoveel werken dat hun marginale waarde van vrije tijd gelijk is aan hun marginale extra inkomsten (netto uurloon). Dit veronderstelt onder andere een goed werkende arbeidsmarkt. De vraag is of op zondag werken voor veel mensen een praktische mogelijkheid is (met andere woorden wat hun netto uurloon zou zijn). Aan de andere kant is in veel bedrijven op zondag het loon hoger (zondagstoeslag) en is de waarde van vrije tijd minstens de waarde van het netto uurloon (maar kan dus ook substantieel hoger zijn). Daarmee lijkt een vergelijking tussen de waarde van vrije tijd zoals berekend en de betalingsbereidheid zoals gemeten informatief over hoe goed de gevonden betalingsbereidheid de werkelijke betalingsbereidheid meet.

het belangrijk is dat de Dam tot Damloop wordt georganiseerd in mijn stad. En ruim 77 procent vindt het goed dat de gemeente Amsterdam en de gemeente Zaanstad de Dam tot Damloop mede mogelijk maken.

Om de steun concreter te maken is ook hier naar de betalingsbereidheid gevraagd aan de bewoners van Amsterdam met de eerder genoemde enquête onder het panel van de gemeente Amsterdam onder haar inwoners. Gevraagd is naar een bijdrage zodat de Dam tot Damloop zowel voor de lopers als de bezoekers goed en veilig georganiseerd kan worden. Eerst is gevraagd naar de bereidheid om te betalen en als men bereid was is met een open vraag gevraagd hoeveel men bereid was te betalen (er zijn geen verschillende varianten gebruikt). 15 procent van de Amsterdammers wil betalen. Dit is flink lager dan het percentage Amsterdammers dat de Dam tot Damloop belangrijk vindt. Gemiddeld is de betalingsbereidheid € 15,16 per respondent die wil betalen en ook weet hoeveel. Omdat niet alle respondenten die betalingsbereid zijn weten hoeveel zij willen betalen, is de geschatte totale waarde € 1,3 tot € 1,8 miljoen.

Tevens is in de enquête onder de bewoners (panel van de gemeente Amsterdam) gevraagd naar de ervaren overlast, soort overlast, hoe erg deze overlast is en naar een compensatiewaarde (willingness to accept). 18 procent van het panel heeft enige overlast ervaren. De meest voorkomende vorm van overlast zijn wegversperringen en verstoringen in het openbaar vervoer. De 9 procent van het panel die merkte last te hebben in het openbaar vervoer had een gemiddelde vertraging van 55 minuten. Het analyseren van de compensatiewaarde is problematisch: van de 79 respondenten met overlast hoefden 31 geen compensatie (€ 0 is genoeg), 33 respondenten weten niet hoeveel compensatie nodig is. Slechts 15 respondenten hebben een bedrag ingevuld bij deze open vraag. Bij het analyseren van deze antwoorden is geen verband tussen compensatiewaarde en type overlast dat is ervaren gevonden noch met de mate van overlast. Ook lijkt de afwezigheid van een daadwerkelijke betaling bij deze vraag tot hoge antwoorden te hebben geleid. Ook zijn het vooral de hoger opgeleiden die een geldwaarde als antwoord geven op deze vraag. Daarom is geen waarde voor de overlast opgenomen in de MKBA-optelling, maar is dit effect als een PM-post opgenomen.

Ondernemers. Ondernemers in de buurt of langs het parcours kunnen op een aantal manieren de effecten merken van de Dam tot Damloop. De bereikbaarheid kan slechter zijn door wegversperringen of grote mensenmassa's. Ook kunnen ondernemers een ander publiek trekken dan normaal, waar ze niet op ingespeeld zijn of juist meer publiek; nu en op termijn. De verwachting van bewoners en bezoekers is dat er meer publiek komt in de stad: 45 procent van de bewoners denkt dat de Dam tot Damloop goed is voor het toerisme en 63 procent vindt het evenement goed voor de gezelligheid in de stad. (Bij de bezoekers liggen deze percentages met 70 en 90 procent nog hoger). De positieve effecten op termijn lijken er te zijn, de korte termijn negatieve effecten kunnen ook optreden. Binnen dit onderzoekstraject bleek het niet mogelijk om ook ondernemers langs de route of in de binnenstad te bevragen, en er bestaan ook nog geen bruikbare kengetallen die

uit andere studies overgenomen kunnen worden. Omdat de effecten voor ondernemers dus zowel positief als negatief kunnen zijn, is dit effect daarom met een vraagteken in de overzichtstabel opgenomen.

De organisatie. Le Champion organiseert jaarlijks de Dam tot Damloop en vele andere evenementen in vooral Noord-Holland, waarbij de Dam tot Damloop het grootste evenement is. Tabel 2 geeft in geaggregeerde vorm de inkomsten en uitgaven van Le Champion met betrekking tot de Dam tot Damloop weer, uitgesplitst naar regio. De kosten zijn economische kosten omdat er productiemiddelen worden gebruikt die nu niet op een andere manier nuttig gebruikt kunnen worden. Er zijn relatief weinig uitgaven in Amsterdam en Zaanstad, omdat de organisatie in Alkmaar zit en materialen in heel Nederland gehuurd en gekocht worden. Per saldo heeft de organisatie een negatieve bestedingsimpuls in Amsterdam en Zaanstad, Noord-Holland en Nederland als geheel. De negatieve bestedingsimpuls voor Nederland als geheel betreft vooral de uitgaven aan buitenlandse toptleten waardoor geld uit Nederland wegvloeit (we importeren een atletiek prestatie).

Tabel 2 Uitgaven en inkomsten van Le Champion uitgesplitst naar regio.

	In Amsterdam en Zaanstad	In Noord-Holland (incl Amsterdam en Zaanstad)	In Nederland (incl. Noord-Holland)
Uitgaven door Le Champion	437.746	1.281.313	1.809.670
Inkomsten uit regio	1.341.493	1.612.493	1.892.650
Netto bestedingimpuls	-903.747	-331.179	-82.980

De gemeenten. Zowel de gemeente Amsterdam als Zaandam zijn betrokken bij de organisatie vooraf en op de dag zelf. Hun rol hierbij is beperkt tot vergunningverlening en verantwoordelijkheid voor de openbare orde. Deze rol is zo beperkt mogelijk, Le Champion doet veel zelf of huurt veel in. Zo zorgt Le Champion zelf voor de dranghekken, vrijwilligers bij veel afzettingen, inhuur van professionele verkeersregelaars waar nodig, schoonmaak na afloop (niet de Gemeentereiniging). De grootste inzet komt van agenten. In totaal schat de organisatie dat tijdens de Dam tot Damloop 50 agenten in Amsterdam en Zaandam toezicht houden. Uitgaande van 10 uur aanwezigheid (de start duurt ongeveer 4,5 uur en de finish 6, dus met ruime randen daaromheen), en een uurkosten van € 100, zijn de kosten voor politie-inzet € 50.000.

De lopers. Gemiddeld geven de hardlopers in aanloop naar en tijdens de Dam tot Damloop € 165 euro uit. De grootste uitgavenposten zijn vooral nieuwe sportkleding (€ 102), hardlooptraining en ondersteuning (€ 14) en inschrijfkosten (€ 13). Samen geven alle lopers €6,1 miljoen euro uit. Veel van deze uitgaven zijn geen extra uitgaven voor Amsterdam en Zaanstad of Noord-Holland. Hardloopkleding en trainingsondersteuning worden vooral in de woonplaats gekocht. In de MKBA worden alleen de extra bestedingen meegenomen. Dus als er

wordt gekeken naar Amsterdam en Zaandam dan worden alleen uitgaven meegeteld die lopers van buiten deze twee steden in Amsterdam en Zaandam doen. In Amsterdam en Zaandam zijn de extra bestedingen door lopers van buiten deze steden € 358.488 in totaal (€ 13,10 per loper van buiten Amsterdam en Zaandam). Als een groter gebied wordt beschouwd, namelijk Noord-Holland, worden alleen de uitgaven van lopers van buiten Noord-Holland meegenomen. De extra bestedingen zijn dan € 221.922 (€ 13,60 per loper van buiten Noord-Holland). Het merendeel van de extra uitgaven zijn aan souvenirs, openbaar vervoer en winkelen. Uitgaven aan inschrijfgeld zijn hier niet meegenomen om dubbeltelling met inkomsten en uitgaven van de organisatie te voorkomen. De extra uitgaven in Nederland als geheel zijn verwaarloosbaar door het ontbreken van buitenlandse breedtesport deelnemers (de buitenlandse toplopers zorgen niet voor substantiële extra bestedingen).

In de enquête onder de lopers is de lopers gevraagd hoeveel ze bereid geweest zouden zijn maximaal voor hun deelname te betalen. Op basis daarvan is het verschil tussen wat ze daadwerkelijk willen betalen voor hun deelname ticket en wat ze hiervoor hebben betaald uitgerekend. De meeste lopers zijn bereid om meer te betalen voor hun startbewijs dan ze nu hebben betaald. Dit consumentensurplus is € 16,06 gemiddeld per loper en € 590.165 in totaal.

Hardlopers gaan in aanloop naar en deels ook na afloop meer lopen, en soms ook meer sporten. 48 procent van de deelnemers is vooraf meer kilometers per week gaan hardlopen. 41 procent wil ook na het evenement meer blijven bewegen. De toename van het hardlopen is niet ten koste is gegaan van andere sportactiviteiten: 77 procent van de respondenten is (deels) meer sporturen gaan maken. En 58 procent van de deelnemers geeft aan dat het trainen voor de Dam tot Damloop een positief effect heeft gehad op hun gezondheid. De gezondheidseffecten worden uitgebreider besproken in Baart de la Faille et al.. (2014). Voor deze MKBA hebben we de gezondheidseffecten gewaardeerd. Dit is noodzakelijkerwijs een ruwe waardering omdat gedetailleerdere informatie ontbreekt. Gezien het feit dat gezondheidseffecten normaal niet gewaardeerd worden, is deze eerste stap een vooruitgang die hopelijk in de toekomst preciezer kan worden gedaan dan hier. De belangrijkste input in de berekening is:

- 24 procent van de deelnemers beweegt voldoende en deed dat zonder Dam tot Damloop niet (uit de enquête bleek dat 48 procent meer is gaan sporten met de aanname dat de helft daarvan onvoldoende bewoog). Bij driekwart van de lopers is dus geen gezondheidswinst.
- Het voldoende sporten duurt gemiddeld een half jaar (inclusief voorbereidingstijd).
- Deelnemers kunnen gemiddeld nog 40 jaar sporten om langer te leven (de gemiddelde leeftijd van de lopers is 40 jaar).
- Mensen die voldoende bewegen leven een jaar langer.
- De waarde van een extra quality adjusted life year (qaly) is € 50.000.

Daaruit is de gezondheidswinst als volgt berekend: 24 % (percentage lopers met nuttige bewegingswinst) * 1/2 (jaar dat het gemiddeld langer wordt bewogen) / 40 (hoeveel jaar kan de gemiddelde deelnemer nog sportief actief zijn) * 1 (levenswinst in jaren door voldoende sporten) * € 50.000 (waarde Qaly) * 36.757 (totaal aantal deelnemers). Dan is de gezondheidswinst al € 5.513.550.⁴ Deze waarde wordt pas aan het eind van de levens van de sporters (over 40 jaar) gerealiseerd. Met een discontovoet van 5,5 procent geeft dit een huidige waarde van € 647.639 voor heel Nederland.

Vanwege de onzekerheid in deze berekening is gekozen voor een waarde voor een qaly in het midden (maar niet aan het onderkant) van de bandbreedte van wat gebruikelijk is; een relatief lage waarde voor de extra levenswinst door voldoende te bewegen (1,8 jaar extra levensverwachting bij 75 minuten sporten per week is de schatting van Moore et al. 2012). Buiten beschouwing is gelaten de gezondheidswinst voor mensen die al sporten en nu meer sporten (terwijl die er waarschijnlijk wel is), de gezondheidswinst door ander gezond gedrag dan bewegen (zoals minder roken en drinken), gezondheidswinst op korte termijn en de kosten van blessures. Dit laatste negatieve effect weegt waarschijnlijk niet op tegen de niet meegenomen positieve effecten. Zo schatten Bernaards et al. (2008) de kosten van te weinig bewegen op de gezondheidszorg op € 677 miljoen netto: € 907 miljoen aan extra behandelkosten van ziekten door te weinig bewegen en € 230 miljoen aan kosten door sportblessures. Ook de kosten van verzuim door sporters die geblesseerd raken wegen niet op tegen het feit dat sportende werknemers gemiddeld minder verzuimen dan hun niet-sportende collega's (NISB 2011).

3 EIA en MKBA

Met behulp van de hierboven besproken effecten zijn zowel een economische impact analyse (hoeveel zijn de extra bestedingen) als een maatschappelijke kosten-batenanalyse (hoe groot zijn de maatschappelijke kosten en baten) opgesteld. Dit om de standaardevaluatie bij sportevenementen te vergelijken met de standaardevaluatie op andere beleidsterreinen. Tabel 3 geeft de belangrijkste effecten van de Dam tot Damloop weer, met in de onderste regels de EIA en de MKBA. Hierbij is onderscheid gemaakt naar drie gebieden waar een effect kan optreden: Amsterdam en Zaanstad, Noord-Holland (inclusief Amsterdam en Zaanstad) en Nederland als geheel. Regel 1, 2, 3, 4, 8, 10, 13 en 14 volgen uit de tekst hierboven. De betalingsbereidheid voor bezoekers uit Amsterdam is niet meegenomen om overlap met betalingsbereidheid van alle Amsterdammers te voorkomen (regel 7). De betalingsbereidheid voor Zaandam is met de Amsterdamse betalingsbereidheid per persoon berekend (regel 9).

---

⁴ $0.24 * 0.5 / 40 * 1 * 50.000 * 36757$

Veel uitgaven zijn niet additioneel, echter de bezoekers en lopers prefereren deze uitgaven boven andere uitgaven. Dit consumentensurplus is met 5 procent geschat (regel 5 en 6). Van de lopers (regel 6) zijn om dubbeltelling met hun surplus over hun ticket (regel 10) te voorkomen alleen de uitgaven exclusief het startbewijs meegenomen in regel 6. Op vergelijkbare wijze zijn baten voor bedrijven die deelnemen aan de businessrun, zoals tevredener of gezonder personeel, geschat op hun 10 procent van hun directe kosten (sponsoring en startbewijzen voor de businessloop). Het feit dat ze deze uitgaven vaak jaarlijks, vrijwillig doen geeft aan dat hun baten groter zijn dan hun kosten. Dat er ook baten zijn voor de werkgevers blijkt ook uit de enquête onder de lopers (zie Baart et al. 2014).⁵ Indirecte kosten voor bedrijven (zoals ondersteuning of tijd van het personeel) niet zijn meegenomen. In de optellingen (regel 16 en 17) is een multiplier van 1 gebruikt. Onder de tabel bespreken we eerst de belangrijkste uitkomsten. Daaronder bediscussiëren we vier belangrijke onderdelen van de berekening die hierboven nog niet uitvoerig aan bod gekomen zijn.

Tabel 3 Belangrijkste economische en maatschappelijke effecten van de Dam tot damloop in (1000 Euro)

	Amsterdam en Zaanstad	Noord- Holland	Nederland
1. Additionele bestedingen van bezoekers	1527	614	0
2. Uitgaven door Le Champion uit de regio	438	1281	1810
3. Inkomsten Le Champion uit regio	1341	1612	1893
4. Additionele bestedingen van de lopers	358	222	0
5. Consumenten surplus van de bezoekers over hun uitgaven	47	89	134
6. Consumenten surplus van de lopers over hun uitgaven	82	187	303
7. Betalingsbereidheid van de bezoekers	0	109	209
8. Betalingsbereidheid alle Amsterdammers	1533	1533	1533
9. Betalingsbereidheid alle inwoners van Zaanstad	287	287	287
10. Consumentensurplus van lopers	172	335	592
11. Overlast bewoners Amsterdam	-	-	-
12. Overlast ondernemers	?	?	?
13. Gezondheidsbaten van de lopers	166	360	648
14. Baten voor de werkgevers	42	90	162
15. Kosten inzet politie en gemeente	-50	-50	-50
16. Saldo EIA (optelling 1-3)	982	505	-83
17. Saldo MKBA (optelling (1-11))	3260 –PM	3444 –PM	3739 –PM

⁵ Zo blijkt uit de enquête onder de lopers dat 40 procent van de deelnemers aan de bedrijvenloop zich energiever voelt door het trainen. Eenzelfde deel geeft aan dat ze hun collega's beter hebben leren kennen of dat ze meer collega's hebben leren kennen. Een derde staat door deelname positiever ten opzichte van hun werkgever. Ongeveer 15 procent denkt dat ze door het trainen ook meer uit het werk halen (ze zijn of voelen zich gemotiveerder of productiever). Negatieve consequenties voor het bedrijf waarmee men deelneemt worden niet gemeld.

Hieruit blijkt dat:

- De Dam tot Damloop is goed voor economie en welvaart in Amsterdam en Zaanstad, Noord-Holland en goed voor de welvaart in Nederland.
- Hoe groter de regio hoe kleiner de economische impact (EIA). Voor Nederland als geheel is de economische impact zelfs enigszins negatief (omdat er een aantal topatleten betaald uit het buitenland komen, maar geen betalende bezoekers of deelnemers).
- Voor de welvaartsbijdrage (MKBA) geldt juist een omgekeerd verband: hoe groter de regio waarvoor wordt gemeten hoe meer welvaart wordt gegenereerd door de Dam tot Damloop.
- De keuze van het gebied waarvoor geanalyseerd wordt is cruciaal, terwijl deze keuze vaak weinig aandacht krijgt.
- Het saldo van de MKBA is voor Amsterdam en Zaanstad ruim drie maal zo groot als het saldo van de EIA. Voor Noord-Holland en voor Nederland is het verschil nog groter.
- De niet-markt effecten (plezier, citymarketingbaten, gezondheidswinst) zijn substantieel en belangrijker dan de additionele bestedingen bij de beoordeling van de aantrekkelijkheid van dit evenement.

Discussie

Vergelijking met andere kleine sportevenementen. De MKBA van de Dam tot Damloop laat zien dat het evenement positief aan de welvaart bijdraagt. De enige andere ex post MKBA van een sportevenement (Taks et al. 2011) heeft een negatief saldo. De belangrijkste verklaring daarvoor is dat voor dat evenement substantieel werd geïnvesteerd in nieuwe faciliteiten zonder dat daar grote toekomstige baten tegenover staan. Bij de Dam tot Damloop zijn geen grote investeringen nodig, maar wordt een bestaande faciliteit (de openbare weg) gebruikt.

Hoge niet gebruikswaarde voor alle Amsterdammers in vergelijking met de bezoekers. In de tabel valt op dat de betalingsbereidheid van alle Amsterdammers en van alle Zaandammers groter is dan de betalingsbereidheid van de bezoekers (die hiervoor speciaal langs de kant staan). Een verschil in vraagstelling lijkt niet de verklaring te zijn, wel is het aantal respondenten dat wil betalen in het panel van Amsterdam in absolute aantallen relatief gering. Een vergelijking met andere studies is door gebrek aan andere studies over dit onderwerp niet te maken. Bij de verklaring van de verschillen in totale betalingsbereidheid van alle Amsterdammers en de bezoekers spelen drie factoren een rol. Ten eerste zijn de bezoekers veel vaker bereid te betalen dan alle Amsterdammers (41 procent van de bezoekers is bereid te betalen en maar 15 procent van de Amsterdammers is bereid te betalen). Ten tweede is de betalingsbereidheid van bezoekers relatief laag: € 7,67 versus € 14,16 gemiddeld. Doorslaggevend is het derde feit: er zijn 799.442 Amsterdammers en ‘maar’ 65.927 bezoekers van buiten Amsterdam en Zaandam die in regel 5 zijn meegenomen.

Multiplifier. In deze studie hebben we een multiplier gebruikt van 1. Dat wil zeggen dat € 1 meer bestedingen tot € 1 meer bruto binnenlands product en dus tot € 1 meer welvaart leidt. Hieromheen spelen een aantal vragen die nog geen definitief antwoord hebben. Het gaat om vragen zoals: (i) hoeveel nemen de totale bestedingen toe als de binnenkomende bestedingen door de oorspronkelijke ontvangers weer worden uitgeven (het multiplier effect), (ii) welke kosten worden gemaakt om de extra uitgaven te realiseren, (iii) hoeveel van de extra uitgaven van de toeristen gebeuren aan dingen die rechtstreeks geïmporteerd zijn (importlek), (iv) wat is het effect van versturende belastingen en externe effecten, en (v) hoe groot zijn de algemeen evenwichtseffecten, extra productie in de toeristische sector, vraagt extra productiefactoren. Deze moeten ergens vandaan komen. Zolang de aanbod van productiefactoren (arbeid en kapitaal) beperkt zijn, dan gaat de extra productie in de toeristische sector ten koste van de productie in andere sectoren (Dwyer en Forsyth 1993; zie eveneens Dwyer et al. 2005). Dwyer en Forsyth (1993, p. 765) concluderen dat het onwaarschijnlijk is dat de netto baten van toerisme groot zijn in vergelijking tot de directe bestedingen van toeristen.

In Nederlandse EIA's van sportevenementen volgens de WESP-methode wordt geen multiplier gebruikt.⁶ Impliciet wordt feitelijk een multiplier van 1 gehanteerd. De vraag hoeveel bestedingen doorwerken in de welvaart wordt dus in Nederlandse EIA's meestal op 1 gezet. In de sporteconomische literatuur wordt geconcludeerd dat voorstanders van sportevenementen vaak erg hoge multipliers gebruiken (Matheson 2009; Szymanski 2002; Crompton 1995, p. 23). De impliciete multiplier van 1 in Nederlandse EIA's is in dat kader niet aan de hoge kant.

Er zijn in dit kader nog een paar relevante Nederlandse studies. De Nooij en Theeuwes (2004) gingen bij een bestedingsimpuls uit het buitenland (van internationale organisaties die naar Nederland werden gehaald) uit van een multiplier van 0,75: €100 extra bestedingen uit het buitenland leiden binnenlands tot € 150 euro extra bestedingen. De Nooij en Theeuwes namen aan dat de economie ergens (halverwege) tussen recessie en volledige werkgelegenheid in zat en dat door de €150 extra bestedingen het BBP een stijging liet zien van € 75. Dit is meegeteld als een welvaartsbaat in de MKBA.

In andere MKBA's van sportevenementen is de bestedingsimpuls uit het buitenland meegenomen als een stijging van bbp en welvaart van 1 in de MKBA van het WK voetbal (zie De Nooij et al. 2011) en als 0,5 in de MKBA van de Olympische Spelen (De Nooij 2012).

De Nooij et al. (2010) in een MKBA van het stimuleren van export door bedrijven gingen ervan uit dat extra export leidt tot verdringing van elders, waardoor de stijging van de productie gelijk was aan het verschil in productiviteit tussen exporterende en niet-exporterende sectoren. Omdat exporterende bedrijven gemiddeld 2% productiever zijn dan niet-exporterende bedrijven was de welvaartswinst van €1 meer export € 0,02.

---

⁶ Al is er een aantal Nederlandse EIA's met een multiplier van meer dan 1.

Kortom een multiplier van 1 is in lijn met wat in Nederlandse EIA's van sportevenementen gebruikelijk is. Deze is hier aangehouden om te laten zien dat een grotere geografische regio en het analyseren van alle maatschappelijke effecten al een groot verschil maakt. Tegelijkertijd kan deze multiplier (veel) te hoog zijn, daarom laat tabel 4 zien wat het effect van een lagere multiplier is. Het saldo van de EIA daalt met de multiplier. Als de multiplier 0,02 is dan blijft er weinig over van de bestedingen als argument om een sportevenement te organiseren. Het saldo van de MKBA daalt ook voor Amsterdam en voor Noord-Holland, voor Nederland als geheel stijgt de MKBA juist omdat het weglekken van het startgeld naar het buitenland voor topatleten minder invloed heeft. De belangrijkste uitkomsten onder tabel 3 blijven evenwel onveranderd, dit benadrukt alleen nog meer hoe belangrijk het is voor een goede evaluatie van (sport)evenementen naar meer dan alleen de binnenkomende bestedingen te kijken.

Tabel 4 Gevoeligheidsanalyse van de multiplier (1000 Euro)

	Amsterdam en Zaanstad	Noord-Holland	Nederland
saldo EIA Multiplier 0,02	20	10	-2
saldo CBA Multiplier 0,02	2347	3000	3865
saldo EIA Multiplier 0,5	491	252	-41
saldo CBA Multiplier 0,5	2818	3242	3825
saldo EIA Multiplier 1	982	505	-83
saldo CBA Multiplier 1	3310	3494	3784

Consumentensurplus in een MKBA. Over de uitgaven van bezoekers en lopers uit een regio is 5 procent consumentensurplus meegerekend. De vraag is uiteraard hoe groot het consumentensurplus op uitgaven is. Taks et al. (2011) gebruiken in hun MKBA 50 procent over de uitgaven aan de kaartjes. Ze verwijzen naar

Falconieri en Palomino (2004) die lieten zien dat onder een aantal aannames over de vraagcurve en de toegepaste beprijzing het consumentensurplus 50 procent is van de consumentenuitgaven. Tegelijkertijd zegt de tweede wet van Gossen dat het marginaal nut in alle bestedingsrichtingen gelijk zal zijn. Daarbij is het wel de vraag of als er wel of geen Dam tot Damloop is er alleen marginaal nut verloren gaat. Ook dat lijkt niet aannemelijk. Daarom is hier wel een positief consumentensurplus gebruikt maar voorzichtigheidshalve wel lager dan wat Taks et al. (2011) gebruikten.

4 Conclusie

Voor Nederland is dit de eerste waardering van diverse niet-markteffecten bij sportevenementen. Hieruit blijkt dat zachte, niet-markteffecten van een sportevenement belangrijker zijn dan harde financiële waarden. Het lijkt nuttig om vaker niet-markteffecten te waarderen binnen sport en economie, vanwege de vele niet-markteffecten bij sport. Toekomstig onderzoek moet deze waarderingen van

niet-markteffecten verder verbeteren. Het waarden van overlast staat helaas nog helemaal in de kinderschoenen.

Het feit dat de uitkomst van de EIA daalt als het bestudeerde gebied groter wordt, en dat het saldo van de MKBA stijgt als de regio groter wordt, pleit ervoor om geen te kleine onderzoeksgebieden af te bakken in toekomstig onderzoek. Veel EIA's kijken naar de effecten in de organiserende stad en kunnen dus een te rooskleurig beeld geven, zelfs als alleen naar extra bestedingen wordt gekeken.

Binnen de sport worden veel EIA's gemaakt, in andere beleidsterreinen is de MKBA veel gebruikelijker. Zoals deze studie laat zien zijn de verschillen groot. En omdat een MKBA een beeld geeft van het effect op de welvaart terwijl een EIA alleen een effect op bestedingen laat zien (en nog niet eens het effect op het lokale bbp), pleit dit ervoor om meer MKBA's te maken en minder (of liever nog geen) EIA's om zo betere beslisinformatie te verkrijgen.

Auteurs

Michiel de Nooij (info@michieldenooij.nl) is onafhankelijk onderzoeker (www.michieldenooij.nl). Peter Horsselenberg is docent marketing en onderzoeksvaardigheden aan de Hogeschool van Amsterdam en onderzoeker bij CAREM. Het onderzoek is uitgevoerd bij het Centre for Applied Research on Economics & Management (CAREM) van de Hogeschool van Amsterdam met een bijdrage van de organisatie die de Dam tot damloop organiseert (Le Champion). De auteurs danken een anonieme referent en een van de redactieleden voor nuttig commentaar op een eerdere versie.

Literatuur

- Baart de la Faille, M., M. de Nooij en C. Vervoorn, 2014, Onderzoek onder deelnemers Dam tot Damloop, Hogeschool van Amsterdam.
- Becker, G.E., 1965, A theory of the allocation of time, *The Economic Journal*, LXXV, September, 493-517.
- Bernaards C., H. Toet en A. Chorus A., 2008, Medische kosten van onvoldoende bewegen. In: Breedveld K, Kamphuis C, Tiessen-Raaphorst A. Rapportage Sport 2008, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / W.J.H. Mulier Instituut.
- Bulte, E.H., A. de Zeeuw, 2002, Hoeveel is de zeehond ons waard? *ESB*, vol. 87(4377): 712.
- Crompton, J., 1995,. Economic impact analysis of sports facilities and events: eleven sources of misapplication, *Journal of Sport Management*, vol. 9 (1): 14-35.
- Dwyer, L. en P. Forsyth, 1993, Assessing the Benefits and Costs of Inbound Tourism, *Annals of Tourism Research*, vol. 20:751-68.
- Dwyer, L., P. Forsyth, R. Spurr en T. Van Ho, 2005, Measuring the Economic Benefits of Inbound Tourism, unpublished.
- Falconieri S. en F. Palomino, 2004, Collective versus individual sale of television rights in league sports, *Journal of the European Economic Association*, vol. 2: 833-62.

- Matheson, V. 2009, Economic Multipliers and Mega-Event Analysis, *International Journal of Sport Finance*, vol. 4(1): 63-70, Also College of the Holy Cross Working Paper Series 04-02 (2004).
- Moore S.C., A.V. Patel, C.E. Matthews, A. Berrington de Gonzalez en Y Park et al., 2012, Leisure Time Physical Activity of Moderate to Vigorous Intensity and Mortality: A Large Pooled Cohort Analysis, *PLoS Med*, vol. 9(11): 1-14.
- Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en Diabetes Fonds, 2011, Investeren in bewegen op werkvloer loont.
- Nooij, M. de en J. Theeuwes, 2004, De kosten en baten van internationale organisaties, *Tijdschrift voor Politieke Economie*, vol. 25 (3): 116-41.
- Nooij, M. de, M. van den Berg, H. Garretsen en H. de Groot, 2010, MKBA van Handelsbeleid: Een illustratie aan de hand van het Programma Starters op Buitenlandse Markten, *TPEdigitaal*, vol. 4(1): 108-26.
- Nooij, M. de, M. van den Berg en C.Koopmans, 2011, Brood of spelen? Kosten-batenanalyse van het WK Voetbal in Nederland, *Jaarboek van de Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde*,:pp. 178-198.
- Nooij, M. de, M.R. van den Berg en C.C. Koopmans, 2013, Bread or games. A Social Cost-Benefit Analysis of the World Cup Bid of the Netherlands and the Winning Russian Bid, *Journal of Sports Economics*,vol. 14(5 October): 521-45.
- Nooij, M. de, 2012, Een alternatieve maatschappelijke kosten-batenanalyse van het organiseren van de Olympische Spelen in Nederland in 2028, *TPEdigitaal*, vol. 6(1):91-107.
- Nooij, M. de, 2014a, Impact van sportevenementen: EIA versus MKBA. In: Paul Hover, Jerzy Straatmeijer en Koen Breedveld (red.), 2014, *Sportevenementen in Nederland*, Mulier Instituut, Utrecht/Arko Sports Media Nieuwegein, pp. 132-53.
- Nooij, M. de, 2014b,, Economic Impact Analysis Versus Cost Benefit Analysis for a Medium Sized Sport Event, a Further Improvement (February 10, 2014). <http://ssrn.com/abstract=2393427>
- Nooij, M. de, P. Horsselenberg, 2014, Economische en maatschappelijke waarde Dam tot Damloop 2013, CAREM, Hogeschool van Amsterdam.
- Oldenboom, E., P. Hover, W. de Boer, 28 mei 2013, Additionaliteit. Notitie. WESP.
- Romijn, G. en G. Renes, 2013, Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse. CPB/PBL.
- Szymanski, S., 2002, The Economic Impact of the World Cup, *World Economics*, vol. 3(1).
- Taks, M., S. Kesenne, L. Chalip, C. Green, and S. Martyn, 2011, Economic Impact Analysis Versus Cost Benefit Analysis: The Case of a Medium-Sized Sport Event, *International Journal of Sport Finance*, vol. 6: 187-203.
- WESP, Werkgroep Evaluatie Sportevenementen, 2010a, Richtlijnenhandboek Economische impact, versie 5 oktober 2010.,(www.evenementenevaluatie.nl)
- WESP, 2010b, Werkgroep Evaluatie Sportevenementen, Richtlijnenhandboek Bezoekers-aantallen. Versie. 5 oktober 2010, versie 1.0